ROMAN KAHRAMANLARI

19

Üç Aylık Edebiyat Dergisi ▪ Temmuz/Eylül 2014 ▪ Fiyat 15 ₺

Öğretmen Roman Kahramanları

İlhan Tarus

Edebiyatımızın dikbaşlı romancısı: İlhan Tarus
Yeşilkaya Savcısı'nı takdimimdir
Biga-1920'de kahramanlar geçidi var
"Sarıklı ihtilalci": Suavi Efendi
Sapkın bir vatansever: Hamdi Bey

Yasaklanmış Romanlar

"Dönüp arkaya bakmadan" Yürümek
Henüz On Yedi Yaşında
Ne yazsak suç, ne yazmasak vicdan kanaması
Bayram'ın sansür yolculuğu
Reşat Enis'in Toprak Kokusu

Gani Türk'le söyleşi

Mimarlık Edebiyatı

D. H. Lawrence

Madencinin Oğlu; D. H. Lawrence
Lady Chatterley'nin Sevgilisi
Kendi anlatısının kahramanı Lawrence
D. H. Lawrence ve Oğullar ve Sevgililer
Roman kahramanı gibi D. H. Lawrence
Âşık kadınların Âşık adamı; Rupert Birkin
Paul Morel: Bir ana kuzusu
The Rocking-Horse Winner

Fıkra Kahramanları

Mısırlıların Türk Asıllı Fıkra Kahramanı Karakuş

Bartleby: Bilinçdışının çığlığında makineleşmeye reddiye
Yeni bir çocukluk
Yeni Kadının ve yaklaşan devrimin sesi olarak Anna Karenina

ISSN 1309-4400

Adnan Gerger | Adnan Özyalçıner | Asuman Kafaoğlu Büke | Ayşe M. Kalay | Ayşenur Gülsüm Tuna | Beyhan Kanter | Bülent Uçar | Cansu Özge Özmen | Efnan Dervişoğlu | Elis Şimşon | Emre Kishali | Ercan Yılmaz | Ersan Üldes | Evren Akaltun | Gökhan Reyhanoğulları | Gönül Bakay | Hikmet Temel Akarsu | İbrahim Dizman | İsa İlkay Karabaşoğlu | İsmail Afacan | İsmail Kekeç | Leyla Saral | M. Emir Küçük | Mahmut Şenol | Murat Taş | Mustafa Duman | Nevnihal Erdoğan | Nevnihal Erdoğan | Nezihe Altuğ | Okan Koç | Selin Dilmaç | Semiramis Yağcıoğlu | Sennur Sezer | Sercan H. Bağlama | Serhat Demirel | Sevda Müjgan | Sibel Bayram | Sofya Kurban | Suat Baran | Şefika G. Kamcez | Şirvan Erciyes | Tahir Silkan | Tuğba Öztürk | Tuğçe Ayteş | Türkiz Özbursalı

ROMAN KAHRAMANLARI

SAYI 19- Temmuz/Eylül 2014- Üç ayda bir yayımlanır

ATT Basım Yayın Reklam Org. İnş. San. ve Tic. Ltd Şti
ve Heyamola Yayınları Adına Sahibi ve
Genel Yayın Yönetmeni:
Ömer Asan

Yayın Danışmanı:
Eray Canberk

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Mehmet İlhan

Editör:
İbrahim Dizman

Kurumsal Kimlik ve Logo Tasarımı:
Süyümbike Güvenç

Grafik Tasarım:
Murat İlhan

© Heyamola Yayınları

ISSN: 1309-4408

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 12368 / Matbaa Sertifika No: 12468
Basım Tarihi: 1 Temmuz 2014, İstanbul, 3 aylık süreli yayın.

Bu derginin tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir biçimde çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt: Ege Reklam Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Ege Plaza, Esatpaşa Mah., Ziyapaşa Cad., No:4
Ataşehir / İstanbul Tel: 0216 470 44 70 Faks: 0216 472 84 05
www.egebasim.com.tr

ATT Basım Yayın Reklam Org. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
Yalı Mah., Küçükyalı Cad., Kuyu Sok., Mete Apt., No. 4/1
Maltepe / İstanbul Tel: 0 216 371 17 37 Faks: 0216 371 50 71
heyamola@heyamola.net - www.heyamola.net

www.romankahramanlari.com / editor@romankahramanlari.com

Yaşamın zenginliğinde edebiyat

Edebiyat , bütün zamanlarda, yaşamın tüm yönlerini kuşatabilir. Bu, edebiyatı hayatımızın vazgeçilmez öğelerinden yapmıştır. İnsanlığın binlerce yıldır süregelen kültürel birikiminde, işte bu nedenle edebiyatın büyük payı vardır. Roman Kahramanları, bu gerçeğin peşinde, edebiyatın kuşattığı her alana ışık tutmayı sürdürüyor. Bu sayımızda bunlardan biri, mimari ile edebiyat ilişkisi, romanların mimari ile bağlantısı. Değerli dostumuz Hikmet Temel Akarsu, Temel Mimarlık Kültürü Projesi kapsamındaki çalışmalardan oluşturulan bir seçkiyi dergimiz için dosya haline getirdi. Romanların ve roman kahramanlarının yaşam ve mekân ilişkisinde belirginleşen dosyanın ilginç bulunacağından eminiz.

Hayatımızın temel alanlarından biri olan eğitim ve öğretmenleri de yine bu sayımızda edebiyat bağlamında gündeme aldık. Ercan Yılmaz'ın editörlüğünde hazırlanan bu dosyada, öğretmen unvanıyla roman kahramanı olan ve hayatımıza katılan kişilikleri mercek altına aldık.

Yasaklanmış romanlar; okurun, edebiyat eleştirmenlerinin ve edebiyat tarihinin her zaman ilgi alanında olmuştur. Yasaklamanın, yasakçı zihniyetin beklediği sonuçları vermeyip tam tersi bir biçimde yapıtları yaygınlaştırdığı bir gerçek. Bunu yasakçı kafalar anlayamasa da önce okur, sonra tarihçiler kalın çizgilerle belirginleştirir. Bu sayımızda, bir dönem yasaklanmış yapıtları anımsamayı ve irdelemeyi sürdürüyoruz.

Şirvan Erciyes, D.H. Lawrence dosyasının editörlüğünü yaptı. Yapıtlarında madencilere de yer veren Lawrence'ın , geçtiğimiz ay ülkemiz gündemini sarsan ve içimize büyük bir acı olarak yerleşen Soma Katliamının hemen ardından sayfalarımızda yer alması da edebiyatın bütün hayatı kuşatmasına bir örnek gösterilebilir.

İlhan Tarus, edebiyatımızın dikbaşlı ve ödünsüz yazarlarından. Toplumcu edebiyatımıza farklı bakış açıları kazandıran bu devrimci yazar, ne yazık ki son yıllarda neredeyse unutuluşa terk edilmişti. Önce bir yayınevinin kitaplarını yeniden yayımlaması, sonra Mustafa Şerif Onaran'ın Varlık'ta onunla ilgili yazılar yazması bu değerli yazarımızı çok kişiye yeniden anımsattı. Biz de bu devrimci kaleme gönül borcumuzu biraz olsun ödeyebilmek için onu dosya konusu yaptık.

Dosya konularının yanı sıra, diğer incelemeleri de ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Bilindiği gibi, 21 Aralık Dünya Roman Kahramanları Günü, dergimizce gündeme getirilmiş, TC Kültür ve Turizm Bakanlığınca olumlu bulunarak UNESCO'ya önerilmişti. Bununla ilgili süreç devam ediyor. Biz de her yıl 21 Aralık'ı içine alan hafta bir festivalle dünya ve Türkiye edebiyatının roman kahramanlarını gündeme taşıyoruz. Bu yıl için de çalışmalarımız çeşitli kentlerde sürüyor. Kutlama ve etkinlik programlarını gelecek haftalarda internet sayfalarımızda bulabileceksiniz.

Yeni sayımızda buluşmak dileğiyle.

İbrahim Dizman
Editör

İçindekiler

Mimarlık Edebiyatı ■ 4

Temel Mimarlık Kültürü / Hikmet Temel Akarsu-Nevnihal Erdoğan 5

Gülün Adı / Türkiz Özbursalı 7

Mülksüzler / Ayşe M. Kalay 11

Masumiyet Müzesi / Elis Şimşon 21

Thomas Mann ve Büyülü Dağ Çağında Roman / Ersan Üldes 24

Unutulmuş Bir Mimarlık Romanı: Aleladelik Çağı / Bülent Uçar 29

Apartman sanrıları, gecekondu Gerçekleri / Cansu Özge Özmen 35

Çiçektepe Kondu Mahallesinin Kuruluşu ve Gelişmesi / Nevnihal Erdoğan 38

Notre-Dame'ın Kamburu / Emre Kishali 41

Saatleri Ayarlama Enstitüsü / Evren Akaltun 46

Tatar Çölü / Hikmet Temel Akarsu 50

Öğretmen Roman Kahramanları ■ 52

Ölmeye Yatmak: Taşradan Metropole Bir Modernleşme Hikâyesi / Okan Koç 53

Bir Şair, Solcu, Aydın, Öğretmen Mustafa Ural (Rıfat Ilgaz) / Murat Taş 58

Vicdan ve Nefise Öğretmenler / Sibel Bayram 64

Reşat Nuri Güntekin'in "Kan Davası" Romanında Öğretmenlik Bilinci / Beyhan Kanter 69

Hiçbir Dala Konamayan Çalıkuşu / Ayşenur Gülsüm Tuna 72

Batılı "Aydın"ın Aks-ı Sedası: Ali Şahin Öğretmen / Tuğba Öztürk 75

"Hoca" Olarak "Sahnenin Dışındakiler" Romanının İhsan Karakteri / M. Emir Küçük 78

Araba Sevdası'nın Mösyö Piyer'i ya da "Öteki Baba" / Selin Dilmaç 82

O: Karanlık Bir Coğrafyada Aydın Olmak / Serhat Demirel 84

Azizler ve Alimler: Bir Ludwig Wittgenstein Felsefiyesi / İsa İlkay Karabaşoğlu 88

Yasaklanmış Romanlar ■ 92

"Dönüp Arkaya Bakmadan" Yürümek / Adnan Özyalçıner 93

Henüz On Yedi Yaşında / Sennur Sezer 97

"Ne Yazsak Suç, Ne Yazmasak Vicdan Kanaması" / Nezihe Altuğ 101

Bayram'ın Sansür Yolculuğu / İsmail Afacan 108

Reşat Enis'in Toprak Kokusu / Tahir Silkan 111

David H. Lawrence 114

Madencinin Oğlu; D. H. Lawrence / Şirvan Erciyes 115

Lady Chatterley'nin Sevgilisi: Sınıf Çatışması ve Metafor Olarak Bedenler / Semiramis Yağcıoğlu 120

Kendi Anlatısının Kahramanı Lawrence / Tuğçe Ayteş 126

D. H. Lawrence ve Oğullar ve Sevgililer / Gönül Bakay 130

Roman Kahramanı Gibi D. H. Lawrence / Asuman Kafaoğlu-Büke 136

Âşık Kadınların Âşık Adamı; Rupert Birkin / Leyla Saral 138

Paul Morel: Bir Ana Kuzusu / Şefika G. Kamcez 142

"The Rocking-Horse Winner" İsimli Kısa Öykünün Marksist Tahlili / S. Hamza Bağlama 146

İlhan Tarus 150

Edebiyatımızın Dikbaşlı Romancısı: İlhan Tarus / İbrahim Dizman 151

Yeşilkaya Savcısı'nı Takdimimdir / Efnan Dervişoğlu 152

Biga-1920'de Kahramanlar Geçidi Var / Mahmut Şenol 156

"Sarıklı İhtilalci": Suavi Efendi / Gökhan Reyhanoğulları 160

Sapkın Bir Vatansever: Hamdi Bey / İsmail Kekeç 169

Halkların Fıkra Kahramanları: 5 172

Mısırlıların Türk Asıllı Fıkra Kahramanı Karakuş / Mustafa Duman

Bartleby: Bilinçdışının Çığlığında Makineleşmeye Reddiye / Suat Baran 178

Yeni Bir Çocukluk / Sevda Müjgan 184

Yeni Kadının ve Yaklaşan Devrimin Sesi Olarak Anna Karenina / Sofya Kurban 187

Gani Türk'le Söyleşi 189

Adnan Gerger

Yeşilkaya Savcısı'nı Takdimimdir

Efnan Dervişoğlu

İlhan Tarus, Cumhuriyet döneminin; üzerinde yeterince durulmamış yazarlarından biridir; oysa hikâye ve romanlarıyla unutulmayı hiç de hak etmemiştir; özellikle ikinci romanı *Var Olmak* (1957), yayımlandığı dönemde, kahramanının davranışları açısından tartışmalara yol açmış, ilgiyle karşılanmıştır. Uzun yıllar hiçbir yapıtı yeni baskı yapmayan Tarus'un adını duyan okurlar, antolojilerde yer alan hikâyeleri dışında ondan bir şey okuyamamıştır. *Var Olmak*'ın 2009'da, *Hükümet Meydanı* romanının da 2010'da yeniden yayımlanması, bu bakımdan sevindiricidir.

1955 tarihli Yeşilkaya Savcısı, yazarın ilk romanıdır ve roman kahramanının görevi sırasında yaşadıklarına dair tuttuğu notlardan oluşturulmuştur. Genç bir savcının tayin edildiği ilçedeki mücadelesini anlatan roman, ilkeleri doğrultusunda hareket etmek isteyen savcı ile Ali Ağa ve onun hâkimiyetinden kurtulamamış ilçe eşrafının yaşadıklarını, ilişkilerini yansıtır.

İlhan Tarus'un; romanın daha ilk sayfalarında kişiliği hakkında ipuçları verdiği genç savcı için söylenebilecek ilk şey, onun; cumhuriyetin ilk kuşak aydınlarının Türk romanına yansıyan portrelerinde görmeye alışık olduğumuz bir dürüstlük ve sorumluluk duygusu taşıdığıdır. Cumhuriyet yönetiminin bilgi ve kültürle donatarak yurdun dört yanında görevlendirdiği aydın kuşağın bir temsilcisidir o. Kendisi gibi Doğu illerine tayin edilen 31 arkadaşıyla birlikte Ankara İstasyonunda Atatürk'ten söylev dinlemiş, başvekilin de dâhil olduğu meclis erkânı ve üniversitedeki hocaları tarafından uğurlanmış, idealist düşünceler içinde Maraş tarafına yola çıkmıştır.

Genç savcı, omuzlarına çökecek yükün ağırlığını, daha Yeşilkaya'ya varmadan duymaya başlar. Mekteplerde kafa patlattığı, memleketin halini düşüne düşüne okuduğu doğrudur; ama *"asıl yakından tanımağa mecbur olduğumuz"*[1] dediği şeyi, *"memleketin derdi"*ni bilmediklerini de göz ardı etmez. *"Şehirliler, bizi okutanlar, okullarda okuyanlar, topu toprağı, bilmezler kasabanın, köyün acısını.."* (s.19) der. Aydın sorumluluğunun öncelikle ülkenin sorunlarını bilmeyi gerektirdiğine; bunun da Anadolu'yu tanımakla, toprakla, toprağı işleyenle tanış olmakla mümkün olabileceğine inanır.

*"Yıllardır gördüğü bir rüya"*nın peşine takılmış genç bir insandır Yeşilkaya savcısı. Ne hariciye kâtipliğiyle ilgilenmiş ne hocasının asistanlık önerisini kabul etmiş; nihayetinde cumhuriyet savcısı olarak Maraş yakınındaki Yeşilkaya'ya tayin edilmiştir. Ne kadar genç olduğu fark edilmesin diye bıraktığı bıyıklarıyla ilçeye vardığında henüz 21 yaşındadır ve hizmet aşkıyla doludur: *"İçimde bir şeyler yapmak; 'ben geldim, artık buradayım, yanınızdayım!' demek için müthiş bir istek var. Bu küçücük yurt köşesinde yaşıyan insanların yüreklerine hakkın emniyetini, adaletin emniyetini sokabilecek miyim acaba? Eğer sokamazsam, ömrümün sonuna kadar bahtsız bir insan gibi yaşıyacağım. Dünyaya gelişinden hiçbir fayda doğmamış, varlığıyla yokluğu arasında hiçbir fark olmıyan, zavallı bir insan gibi.."* (s.30)

Böylesi bir görev ve sorumluluk anlayışıyla yola çıkan savcıya, ilçeye ulaşmadan anlatılan, diyaloglar aracılığıyla da okura tanıtılan Ali Ağa'nın, muhtemel bir çatışmada karşıt tarafta yer alacağı okurca sezilen bir durumdur ve ilerleyen sayfalarda, ağanın; gerek romanı-

1 İlhan Tarus, *Yeşilkaya Savcısı*, Varlık Yayınları, İstanbul 1955, s. 16 (Yazıdaki sayfa numaraları, romanın bu baskısına aittir.)

mızdaki zalim ağa tiplerinden gerekse de sinemamızda Erol Taş'ın canlandırdığı, diş bilenen ağa figürlerinden aşağı kalan bir yanının bulunmadığı netlik kazanır.

"Ali Ağa'ya karşı harb açacak değilim.
Ama vatandaşın hakkını onun keyfi uğruna da çiğnemem, çiğnetmem..."

Savcının Yeşilkaya'daki bir yıllık macerasını, başına iş açan erdemlerini koruyabilmek uğruna verdiği mücadeleyi takip edebilmek için Ali Ağa'yı da bir parça tanımamız gerekli: *"Kendisini çevrenin tek hâkimi kabul eden Ali Ağa, Cumhuriyetin getirdiği yeniliklere karşı olmakla birlikte, çıkarlarını siyaset ve güç unsurlarıyla birleştirmeyi başarmıştır."*[2] Savcı ile bir araya gelince *"yüzünüzde peygamber efendimizin, cihanı tutan nurundan izler farkettim. Yolunuzda öl denilse ölürüm"* (s.40) diyecek kadar dalkavuklukta sınır tanımayan ağanın nüfuzu; memurun, bürokratın gözünü korkutacak ölçüde geniştir. İlçede dayalı döşeli dört evi vardır; birinde köyden indikçe kendisi kalır, diğerleriyse misafir memurlar içindir; halktan bazı kimseler, her türlü konfora sahip bu evlerin *"Yeşilkaya'nın şerefi"* için her dem hazır tutulduğuna inanacak kadar saftır.

Tarım işçisi olarak Çukurova'ya giden birçok köylü, oraya gitmeseler ağanın yanında çalışmak zorunda kalacaklarını, para alamayacaklarını bildiklerinden yaya olarak yürüdükleri yollardan yine yayan dönerek; açlığa, sefalete ve hatta ölüme katlanarak zorlu bir yaşam mücadelesi verir. Eşit vatandaşlık hakkından, kanunlardan habersiz ilçe halkı, ağanın sürdürdüğü sömürü düzenine ses çıkarmayarak canını ancak kurtarabilmektedir. Ali Ağa'nın viskiden domuz sucuğuna Avrupaî mallarla donattığı dükkânıysa para makinesi gibidir; müşterileri de demiryolu için ilçede bulunan İsveçli mühendisler ve aileleridir daha çok.

Ali Ağa'nın kadın düşkünlüğü de her türlü kötülüğe yol açacak cinstendir. Evde dört karısı vardır; *"yirmi kadar odalık besle"*diği söylenir. İnhisar Müdürü'nün karısına abayı yakmışlığı, bu konudaki ısrarı bir yana İsveçli bir kadını kaçırmak niyetlisi olduğu da savcıya ulaşır. Önceki yıllardan kalan bir söylentiyse *"köylerde gerdeğe girecek kızların ilk gecesi"*nin *"Ali Ağa'nın hakkı"* olduğudur. (s. 119-122)

Asırlık saltanatını sürdürüyor oluşu, dokunulmazlığı *"bir tarikat adamı oluşu"*na bağlanan ağanın adının karıştığı bütün kirli işlerin, ölümle sonuçlanan olayların üstünü örtmek, âdettendir; ama bu kez öyle olmaz. Ağanın emrinde çalışan adamlardan biri olan Davut, genç bir kıza tecavüz edip onu öldürdüğünde suçluyu araştırıp bulmak genç savcıya düşer. Öte yandan savcıya mektup yazdığı ileri sürülen en küçük karısını bodruma kapatan ağa, genç kadını aç susuz bırakarak ölüme terk eder; mektubu taşıyan İdris'i de kırbaçla dövdürür.

Kafası, aydınlık fikirlerle; yüreği, adanmışlıkla dolu; halkına ve ülkesine bağlı, özverili, çalışkan, idealist savcının karşısında insan öldürmekten çekinmeyen, işte böyle bir ağa vardır; *"çıkarlarını sürdürmek için her yöntemi kullanır. Bazen borç para vererek ya da rüşvet ile yargıda görev yapan herkesi avucunun içine almak-*

2 Alemdar Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Çağdaş Türk Romanı (1946-2000)*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 93.

tadır. Az bir gelirle yaşamak zorunda olan yargı çalışanları da bu tuzağa düşmekten kurtulamamaktadır."[3]

Savcının Yeşilkaya'daki varlığı, ağanın baskıcı tutumu karşısında daha da anlam kazanır. Roman boyunca mücadelesini sürdüren savcı, aydın kimliğinin verdiği sorumluluk duygusuyla olup bitene göz yummayan bir anlayışla hareket eder.

> *"Dilsiz kalabalıklar.. Mutsuz çaresiz kalabalıklar.. Ben sizin için çalışmağa hazırım. Gerekirse hayatımı fedaya hazırım."*

*"(...) Başına gelen bütün belâlara karşı, yolundan, amacından şaşmıyan, çevresindeki küçük insanlarda saygı, yerli mütegallibede kin duyguları uyandıran, yeni yetişmiş aydın bir kuşağın örnek kişisi"*yle[4] karşılaşırız romanda. Tahir Alangu'ya göre; *"bu savcı tipinin çağdaş romanlardaki kişilerden ayrılan çizgileri vardır. Ülkücü aydınların Anadoluda çalışırken karşılaştıkları engelleri konu alan romanlardaki, işine hazırlıksız, duygu, düşünce, bütün manevi yapılarile Anadolu insanından uzak, aradaki kapatılmaz uçurumun bir yanında yıkılmış kişiler yanında, İlhan Tarus, daha mücadeleci, kendi çağının ve kuşağının sorumluluklarını bilen, belki çalışma yolunda bilgisi kıt ve acemi, ama teorik bilgisi geniş, namus ve dayanma gücü bakımlarından cumhuriyet devrinin bütün eğitim çalışmalarının olumlu sonuçlarını özetliyen bir kişi koyabilmiş ortaya."*[5]

Halkı tanımak, anlamak, yaşadıklarını iyi yorumlamak gerektiğini düşünen ve öyle de davranan savcı, kısa sürede sevilir. Jandarma denince aklına ceza, dayak, vurgun gelen; hükümet denince tüyleri ürperen, hakkı yenen, hor görülen yöre halkı için şaşırtıcı bir tiptir. Devlet memurunun; geçim derdini bahane ederek yanlış yollara sapması, usulsüz uygulamalar, kanunların; işleyişte geçerlilik kazanmaması, onu rahatsız eder. Kendi özel işlerinin başkalarınca görülmesini, kendisine armağanlar sunulmasını, hele hele rüşvetin düşünülmesini hiç istemez. Merhametlidir; "hak" ve "adalet", öncelikli kavramlarıdır. *"Adalet uğruna, hak ve hakkaniyet uğruna, nefsinizi, istirahatinizi feda edercesine çalışmanız bizleri hayran bırakıyor doğrusu.. Gece, geç vakitlere kadar ışığınızın yandığını görüyoruz da, iftiharla göğsümüz kabarıyor"* (s. 47) diyen avukat Atıf'ın bu görüşü, hakkındaki genel kanının da ifadesidir; ne var ki dürüstlüğü ve çalışkanlığı, hâkim düzenin sürdürülmesine engel olarak görülecek, çevresini saran sevgi çemberi de iftiralarla eriyecektir.

> *Yeşilkaya savcısı, dürüstlüğü ve görev anlayışı nedeniyle "örnek bir kişi" değildir yalnızca; yetişmesi için çaba gösterilen genç kuşaklar için de bir sembol niteliği taşır.*

Yeşilkaya savcısı, dürüstlüğü ve görev anlayışı nedeniyle *"örnek bir kişi"* değildir yalnızca; yetişmesi için çaba gösterilen genç kuşaklar için de bir sembol niteliği taşır. Meslekî açıdan gerekli bilgiyle donatılmış olması yanında kültürel birikime sahip, okuma zevki ve beğenisi gelişmiş, entelektüel bir gençtir. Tarihsel konularda bilgilidir, arkeolojiye ilgi duyar. Müzik dinlemeyi, özellikle de Debussy ve Wagner'i sever. En sıkıntılı günlerinde bile -istediği kadar olmasa da- kitap okumayı sürdürür. Romanın sonunda *"Dostoyevski'nin en güzel eseri"* dediği *"Ölüler Evinin Hâtıraları"* ile baş başa buluruz onu.

İyi bir eğitimden geçmiş olmasına ve genç yaşına rağmen halktan kopuk davranmayan, ülkesini ve halkını seven; bu uğurda fedakârlıktan kaçınmayacağını roman kişilerine de okura da hissettiren savcının roman boyunca karşılaştığı güçlükler, alışılmış düzenin sürmesi yönündeki eğilimle ilişkilidir. Ekonomik ve siyasal gücü elinde bulunduran Ali Ağa'nın vicdan ve ahlak sahibi herkesi rahatsız edecek tavrı, dürüst ve ilkeli duruşuyla; üstlerini bile rahatsız eden savcıyı, kar-

3 İbrahim Hakan Dönmez, "Köy Romanlarında Yargısal İşleyiş", *HFSA Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi*, Prof. Dr. Adnan GÜRİZ Anısına "Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar - V" Sempozyum, İstanbul Barosu - HFSA Bildiriler / 1 (13-17 Eylül 2010, İstanbul), Haz: Hayrettin Ökçesiz, Gülriz Uygur, Saim Üye, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2012.

4 Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*, C. 2, İstanbul Matbaası, İstanbul 1965, s. 201.

5 A.g.e., s. 201-202.

şısında bulur. *"Bu devirde, koca bir köyü, bir ağanın çiftliği olarak tanımam ben... Koca bir köy halkını, bir ağanın köleleri olarak tanımam ben... Tanıyamam... Tanırsam, kursağımdaki millet lokması, tıkar beni... Tıkar da öldürüverir..."* (s.119)

Bir aralık, Ali Ağa'ya dair sorunlarla, zora gelmedikçe ilgilenmemeye karar veren savcının; Yeşilkaya'da ondan uzak yaşamanın mümkün olmadığını anlaması gecikmez. Yalnızca hukukçu kimliği değil, insana saygısı ve vicdanı da adalet duygusunu baskın kılar. Tecavüz edilmiş bir halde ölüsü bulunan genç kızın katili, ağanın adamlarından biridir; yakalanır, kelepçesi takılır; ağanın bağ evini bekleyen adamlar da ceza alırlar. Ağanın her suçunun görmezden gelindiği, onunla uğraşanların sürüldüğü bir ortamda; bu, başlı başına bir meydan okumadır; gizli saklı yollarla savcıya rüşvet vermeye çalışmak da boşuna bir çabadır.

Ali Ağa'nın; küçük karısı Nimet'i bodruma kapatarak ona işkence etmesi, bu süreçte hem kadının hem de mektubunu savcıya taşıdığı söylenen İdris'in ölümüne neden olması, savcının göz yumacağı cinsten şeyler değildir. Ağa için bir tutuklama emri çıkaran savcı, çoktan örülmüş dedikodu ağının işleyişini de hızlandırır böylece. *"Bunların en önemlisi, öncelikle borcuna sadık olmadığı, aldığı borçları zamanında ödemediği, bundan da kötüsü Ali Ağanın öldürülen karısının savcının evine girip çıktığının kendi şoförü tarafından görülmesidir. Bu iftira ve oyunlarla, çevredeki bütün gücünü, saygınlığını yitirir."*[6]

Yeşilkaya savcısı, tarihte örnekleriyle hep karşılaştığımız gibi haklı olduğunu bile bile haksızlığa boyun eğmek zorunda kalışının kederini yaşar. Üzgündür, kırgındır; ama umutsuz değildir; hırsından ağlasa da umutsuzluğa karamsarlığa kapılmaz:

"(...) Ama yenilmiyeceğim. Kolay kolay teslim olmıyacağım. Çünkü haklıyım. Hak, benim tarafımda.. Gerçekler, balçıkla sıvanamazlar.. Günün birinde, bu moloz insanların tepesinde, güneş gibi parıldayıverirler.." (s.180)

Adliye müfettişi Sakıp Bey'in her işini beğendiği; ancak dedikodulara karışmamasını istediği savcı, Ali Ağa'nın adının geçtiği olaylardaki tavrı nedeniyle zor günler geçirir. Onca uğraşıp didinerek ortadan kaldırmaya çalıştığı "yalancı şahitlik", yalan beyanlar, ilkeli duruşundan taviz vermeden yürüttüğü mesleğinden ihracına neden olur:

"Yargıçlık şerefini ihlâl eden hareketlerinden dolayı Yeşilkaya C. Savcısı filân oğlu filâncanın yargıçlıktan çıkarılmasına vekâlet inzibat kurulunca karar verilmiştir. Kendisine tebliği ile işten ayrıldığı tarihin bildirilmesi.." (s.221)

Yeşilkaya Savcısı, İlhan Tarus'un yaşamından izler taşıyan bir roman. Maraş Pazarcık'ta, Edirne ve Kayseri'de savcılık ve hâkimlik yapan yazarın bu görevinden uzaklaştırıldığı; 1946'da, yasal yollardan hakkını araması sonrasında, Adalet Bakanlığı'nda çalışmaya başladığı[7] düşünülecek olursa, roman kahramanının yaşadıklarında, Tarus'un; o dönemdeki izlenimlerini kullandığı anlaşılmaktadır.

Genç savcının; ülkenin gerçekleri karşısındaki tavrı, toplumsal düzene getirdiği eleştiriler, eğitimin önemine ilişkin görüşleri, romanın mekân öğesini oluşturan Maraş çevresinde de çalışmış bulunan yazarın o yıllarda hissettiklerinden, düşündüklerinden derlenmiştir, denilebilir.

Toplumsal sorunları ele alan kimi romanlar zaman içinde unutulabilir; ama yansıttıkları sorunlar bütünüyle çözülmediği sürece er geç yeni okurlarını da bulurlar. O sorunlar gündeme geldiği zaman, onları anlatan romanlar da yeniden gündeme gelir. Bu da genelde edebiyatın, özelde de toplumsal sorunları edebiyatın ölçüleri içinde ele alan yapıtların neden yok olmadığını, bir anlamda ölümsüz olduğunu açıklar. ■

6 Alemdar Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Çağdaş Türk Romanı (1946-2000)*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 93.
7 *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 963.